

{ koaderno } **Garazi Goia**

Lau urteren ostean...

Duela lau urte Pele futbol jokalaria ohiak agerrialdi motz bat egin zuen Londresko Olinpiar Jokoetako itxiera zeremonian eta Riori pasatu zioten ofizialki erreleboa. Aurreko ostiralean, Rioko inaugurazio ekitaldian ikustea espero genuen, baina osasun arazoei egotea oztopatu zioten, antza. Londresen Boyle zinemagileak antolatu zuen ekitaldiaren ostean espektatiba handiak zeuden, baina Riok ez zuen defraudatu. Peleren falta ez zen nabaritu.

Duela lau urte, Londresko Olinpiar Jokoek iraun zuten hamabost egunetan, egunero zutabe bat idatzi nuen. Orain, atzera begiratuz, orduan esandakoak gogoratuz eta Rioko perspektibatik begiratuz, gauzak nola aldatu diren errepaso azkar bat egin dut.

Duela lau urte, Jokoen amaieran nire podium partikularra definitu nuen; brontzezko domina Oscar Pistoriousi eman nion, gogor lan eginez gero nahi duzun hori lortu daitekeela frogatu zigulako. Sarah Attar atletak zilarrezko domina merezi zuela pentsatu nuen, Olinpiar Jokoen historian lehenengo aldiz Saudi Arabia ordezkatu zuen emakumezkoa izateagatik. Eta, azkenik, podiumaren gorenean, Usain Bolt jarri nuen. Elkarren segidako bi Olinpiar Jokotan urrea irabazteagatik, Joketako atleta famatuena izateagatik, une hartan menderaezina izateagatik. Irudikatu, Pistorious, Attar eta Bolt zutik alegiazkoa podium horretan, Rion gauza bera egingo zutela amestuz.

Duela lau urte, Londresen, Ingalaterrako taldeak domina gehien irabazi zituen egunari "Super Saturday" deitu zioten. Siria, krisi ekonomikoa eta orduan denen ahotan zebiltzan beste arazo batzuk estaltzeko balio izan zuen, eta azaleko euforia bat baliatuta egun batzuetan zehar gezurrezko fikzio bat sortu zuten.

Azken unera arte ez genekien Rio prest egongo ote zen. 2009. urtean aukeratua izan zenean, boom ekonomiko baten erdian zegoen Brasil. Ziurrenik inork gutxik aurreikusi ahalko zuen Olinpiar Jokoen atarian atzeraldia sakon batetik ezin aterata egongo zela herrialdea, ezegonkortasun ekonomiko eta krisi politiko bete-betean; eta horrez gain, nork pentsatuko zuen Zika birusak oraindik gehiago areagotuko zuela krisi hori.

Baina, parentesi bat ireki zen aurreko ostiralean.

Olinpiar Jokoek irauten duten egunetan zehar beste errealitate bat sortzen dela dirudi. Hiria eraldatu egin da. Auzo politenak erakusten dizkigute telebistan, jendea irribarretsu dabil, harmonia dago leku guztietan. Auzo berriak sortu dituzte hutsetik hasita, parke handiak. Mundu guztiko albistegiak eguneko domina kontaketa-kin hasten dira. Beste arazo guztiak bigarren maila batera jaitziz, garrantzia kenduz. Eta segundo batzuetan zehar, ahaztu egiten gara arazo guztiez.

Baina, zer gertatu da Londresen utzitako herentziarekin? Instalazio eta etxebizitza berriak eraikitzeke egin zuten inbertsio hura guztia hiriaren ekialdea berpizteko proiektua zela esan zuten orduan. Hiriari beste dimentsio bat emango ziola, denentzat eskuragarri egongo zirela etxebizitzak. Aldiz, atzerriko aberatsen dirua sartu zen eta prezioak igo ziren, eta gehiengo bati ateak itxi zitzaizkion. Atletentzat eraiki zituzten etxe asko arabiar estatu burujabeetako eraikuntza-enpresa batek kudeatu zituen-eta. Eta noski, erosle gehienak ez dira bertan bizi eta

Olinpiar Jokoek irauten duten egunetan zehar beste errealitate bat sortzen dela dirudi. Hiria eraldatu egiten da. Auzo politenak erakusten dizkigute telebistan, jendea irribarretsu dabil

oraindik ere hutsunea nabari da auzo horietan. Betetzea kosta egiten den kirol-instalazio berrien handitasunaren itzalean. "Super Saturday" hartan zeuden arazoekin gogoratuz, Siriako egoera oraindik ere gehiago okertu da eta *Brexit*-ak sortu duen ziurgabetasunak krisi berri baterako ateak ireki ditu. Egongo ote da "Super Sábado" bat aurten ere. Ez dakit, baina behar dugula iruditzen zait.

Nire podium partikularri dagokionez, inork ez zuen imajinatuko Pistoriousek aurtengo jokoak kartzelatik ikusi beharko zituenik. Tamalez, Saudi Arabian, emakumeei oinarritzko eskubideak ukatzen jarraitzen dute eta Attarrekin egin zuena ahaztu zaigu; bitartean, Attar, Saudi Arabiatik urrun, Kalifornian dago, unibertsitatean, kirola alde batera utzita. Bolt da podiuma errepikatu dezakeen bakarra. Eta, oraindik ere, lau urteren ostean, menderaezina dela pentsatzen jarraitzen dut. •

«Europar Batasuneko politiken aurrean, ausardia behar da, eta informazioa»

Ingeniari-tzan doktorea da, baina ekonomiak erakarri izan du gehien. EHuko irakasle erretiratu da, baina bere benetako «afizioa» utzi gabe, UEUko Ekonomia Saileko kide gisa Diru Teoria Modernoaren eta haren proposamenen berri ematen jarraitzen baitu. Besteak beste, horretaz idatzi ditu zenbait liburu, betiere euskaraz, hala nola “Moneta teoria berri-rantz” (UEU, 1999) edota “Diru Teoria Modernoa eta finantza-ingeniari-tza” (UEU, 2013).

Ezohiko krisian omen gaude... Krisi hau, nahita eragindakoa izan da. Botere ekonomikoa dutenek, batez ere Wall Streeteko banku nagusiek, eragindakoa. Zergatik diogu hori? Alde bate-tik, teoria bat dagoelako, baina, beste batetik, eta ni ez naiz bate-re poliziazalea, FBI Ameriketako Estatu Batuetako Ikerketa Bule-go Federa-leko kideek, ekonomia nola zegoen ikusita, herrialdeko senatari batzuei ohartarazi bai-tzieten zaborra saldu eta erosten ari zirela, eta hura puztu, agertu eta lehertu egingo zela. Eta FBI-koak ez dira ekonomian adituak. Hala gertatu zen azkenean eta Wall Streeteko banku nagusiek Gobernuari laguntza eskatu zio-ten, prezioak puztu zituzten, in-flazioa sortu, baina ekonomia erreala ukitu gabe. 1980an, bilioi bat dolar mugitzen zuten egune-ro, horrelako produktuen sale-rosketan, ezer produzitu gabe. Eta finantza-kapital hori handi-tuz, biderkatuz joan da. Horren aurrean, Tobin zerga delakoa ezarri zuten, baina hura adabaki bat baino ez zen izan.

Europako bankuek ere jakingo zuten hori. Europako bankuek pagotxa iku-si zuten. Eta produktu horiek ekarri zituzten, saldu eta erosi, kreditua luzatu... Gero AEBetako bankuek porrot egin zuten eta hona etorri zen porrot hori.

JOSEBA FELIX TOBAR-ARBULU EKONOMIALARIA

«Eragindako» krisiaren ondorioz Europak hartu zituen neurri hertsien aurrean, hordagoa bota beharra dagoela dio Tobar-Arbuluk: defizit muga kendu edo «bagoaz».

Xabier Izaga Gonzalez

Atzean airea baino ez zegoelako. Zentzu horretan esaten da era-gindakoa izan dela krisia, eurek bazekitelako, baina bazekiten norengana jo, dirua daukana-rengana, hain zuzen. Hori Fed AEBetako Erreserba Federala da, banku zentral guztiek bezala, di-rua ordenagailuz egiten duena. Kontua da bankuek jasotzen du-tela dirua, ez langileek, ez en-presek, ez arlo publikoak... Bene-tan ikaragarria da, alderantzizko sozialismoa. Eta Europako ban-kuek, hori ikusita, eurek gauza bera egin behar zutela pentsatu eta Europara ekarri zuten kasi-no gisako espekulazio hori.

Bederatzi urte igaro dira eta krisia ez da bukatu. Zergatik? Galdera batekin erantzungo dut: aldatu dira krisia sortu zu-ten parametro, aldagai edo bal-dintzak? Ez. Gauza berbera egi-ten segitzen dute. Eta zergatik gertatzen da hori? Ez dakigula-ko, ez ekonomialariek bakarrik, baizik eta ezkerak oro har, nola funtzionatzen duen diruak. Eta bankuek badakite estatuek, eko-nomia erortzen utzi beharrean, laguntza emango dietela.

Hala ere, bilakaera desberdina izan da AEBetan eta Europan. Bai. Europan munstro bat sortu dugu: Europako Banku Zentrala (EBZ). Independentea. AEBetan, Kanadan, Australian, Islandian, leku gehienetan, banku zentrala dago, moneta jaulkitzen duena eta parlamentu baten kontrol-pean dagoena. Berdin dio he-rrialdeko erregimena zein den, norbaitek kontrolatu behar du moneta nola eta zertarako sor-tzen den. Salbuespena Europa da. EBZ moneta jaulkitzeko sor-tu zuten, zero kostuan, jakina, eta arazoa hauxe da, hain zu-zen: haren gainean diru hori zertarako erabili behar den esango duen parlamentu bat ez egotea. Europan altxor publiko federal bat ez izatea da gaizki egin den lehen gauza. Alemania eta Herbeheretako banku han-diei diru hori ia-ia interesik ga-be ematen diete. Banku horiek, ordea, interes gogorretan sal-tzen diete besteei. Tranpa hutsa da, eta ondorioak PIGS deitzen

zaien estatuek jasaten dituzte, hau da, Portugal, Italia, Grezia eta Espainiak.

Eta Troikak baldintza latzak ezarri ditu. Banku zentralek eskualdeen ar-teko desorekak kontuan izanda banatu ohi dute dirua. Europan ez, ezin da. Eta gauzak «beren onetik ez ateratzeko», neurri bat, defizit publikoaren muga, jarri dute denentzat, «desoreka-rik ez egoteko», inflazio handie-gia ez izateko. Muga hori eraba-kitzeko, Miterrandekin batu ziren zenbait ekonomialari eta ehuneko bat erabaki zuten: %3. Zergatik %3? Hirutasun Santua-ren sinboloa delako. Hau da, ho-rrelako neurri ekonomikoa ino-lako funts zientifikorik gabe asmatu zuten estatuek zenbat gastatu behar duten zehazteko.

Beraz, banku zentrala kontro-latzea funtsezko tresna da. Edozein estatu orekatzeko, al-txor publiko bat egon behar da eskualdeen egoera ikusteko, ber-tako zerbitzu publikoak sosten-gatzeko edo enpresei laguntzak emateko. Hori nonahi gertatzen da, ez tirabirarik gabe, noski, ze-ren AEBetan, adibidez, ez dira gauza bera Hego Dakota eta Kali-fornia, azken hori askoz abera-tsagoa baita. Desorekak egon ba-daude, kapitalismoari horrek ez baitio axola. Baina garrantzi-tsuena da printzipioz badutela tresna bat, nahi izanez gero, es-kualdeak orekatzeko. Europan, krisia iristean, estatuek dirua es-katu behar izan zioten EBZri, eta zulo hori estali egin behar zen. Nola? Zerbitzu publikoak mu-rriztuz, langileen baldintzak okertzeko lan erreformak egi-nez... Gainera, badago lege bat esaten duena EBZk ezin diela go-bernuei diru laguntzarik eman. Baina bai austeritatea eskatu.

Ba al dago irtenbiderik? Horri guztiari aurre egiteko, ba-dago metodo bat, [Warren] Mos-lerrek-eta proposatzen dutena. Diruaren funtzionamendua eza-gutzea. Europarrak gara, dirua ordenagailu batean egiten da, eta Alemania zein Herbeheretako bankuei ematen zaien diru hori

gobernuei eman behar zaie, zuzenean. Monetarismoak dioenez, zuk prezioaren interesa kontrolatzen baduzu eta interes txikia jartzen baduzu, diruak dirua eskatuko du, hau da, interes txikia eta inbertsioa. Hori oso polita da, baina ez du funtzionatzen, gauza bat da testu liburuetan agertzen dena eta beste bat praktikan gertatzen dena. Moslerrek eta Mitchelllek diotenez, badago oso irteera duina beste politika fiskal bat edukitzeko: altxor publiko federala, hain zuzen. Eta defizit publikoaren muga hori kendu, %8ra igotzeko. Zergatik %8? Estatu guztiek inbertsioak egiteko, enpresa txiki eta ertainei laguntzeko, erretiro pentsio duinak izateko, zerbitzu publikoak sostengatzeko. Hori zenbat kostatuko zaio EBZri? Ezer ez. Funtsera jo dezagun: diru gehiago behar dugu europarrok, bakoitzaren gabeziak bete eta lana bermatzeko. Lan bermea Diru Teoria Modernoaren zutabeetako bat da. Langabezia ikaragarria da, edozein estatutan, eta ezin dugu dena sektore pribatuaren esku utzi. Sektore pribatuak ikusiko du zer egiten duen, inbertitu edo ez... baina diru publikoa guk kudeatu behar dugu, instituzio publikoen bidez.

Lan bermea ekonomia abiatzeko giltzarria dela diozu.

Langabezian daudenei, lan egin nahi duten denei soldata duin bat emanda, kontsumitzeko aukera izango dute denek, zentzu onean kontsumitzeko, eta produktzioa izango da. Arlo pribatuak horrek funtzionatzen duela ikustean, agian inbertsioak egingo ditu, agian langileak hartuko ditu, eta soldata handiagoak eskainiko dizkie. Ezer ez izatetik ekonomia martxan jartzearainoko trantsizioa da. Euskal Herriari dagokionez, Estatu espainolari horrenbeste euro tokatzen zaizkio, frantsesari hainbeste, eta banaketa hori biztanle kopuruaren arabera egiten denez, badakigu Hego Euskal Herriari zenbat tokatzen zaion, eta berdin Ipar Euskal Herriari. Ipar Euskal Herriari ez dugu gobernurik; beraz, ogasunik ere ez, baina badago Baionako Ganbera, momentuz

KALTE-ORDAINA

Gaztetan, 1970eko hamarkadaren hasieran, hiru urtez ingeniari gisa lan egin zuen enpresatik bota zuten, aparteko orduak egiteari uko egiteagatik. Auzitara jo eta lortu zuen kalte-ordainarekin Portugalera pisuaren sarrera ordaindu zuen.

ogasuna balitz bezala funtziona lezakeena. Eta dagokigun dirua dugula, zertarako erabiliko dugu? Gure enpresa txikiei, gure eskola eta unibertsitatei, gure medikuei... emateko.

Baina Europak, hain justu kontrako politiketan tematuta, nekez onartuko luke halakorik.

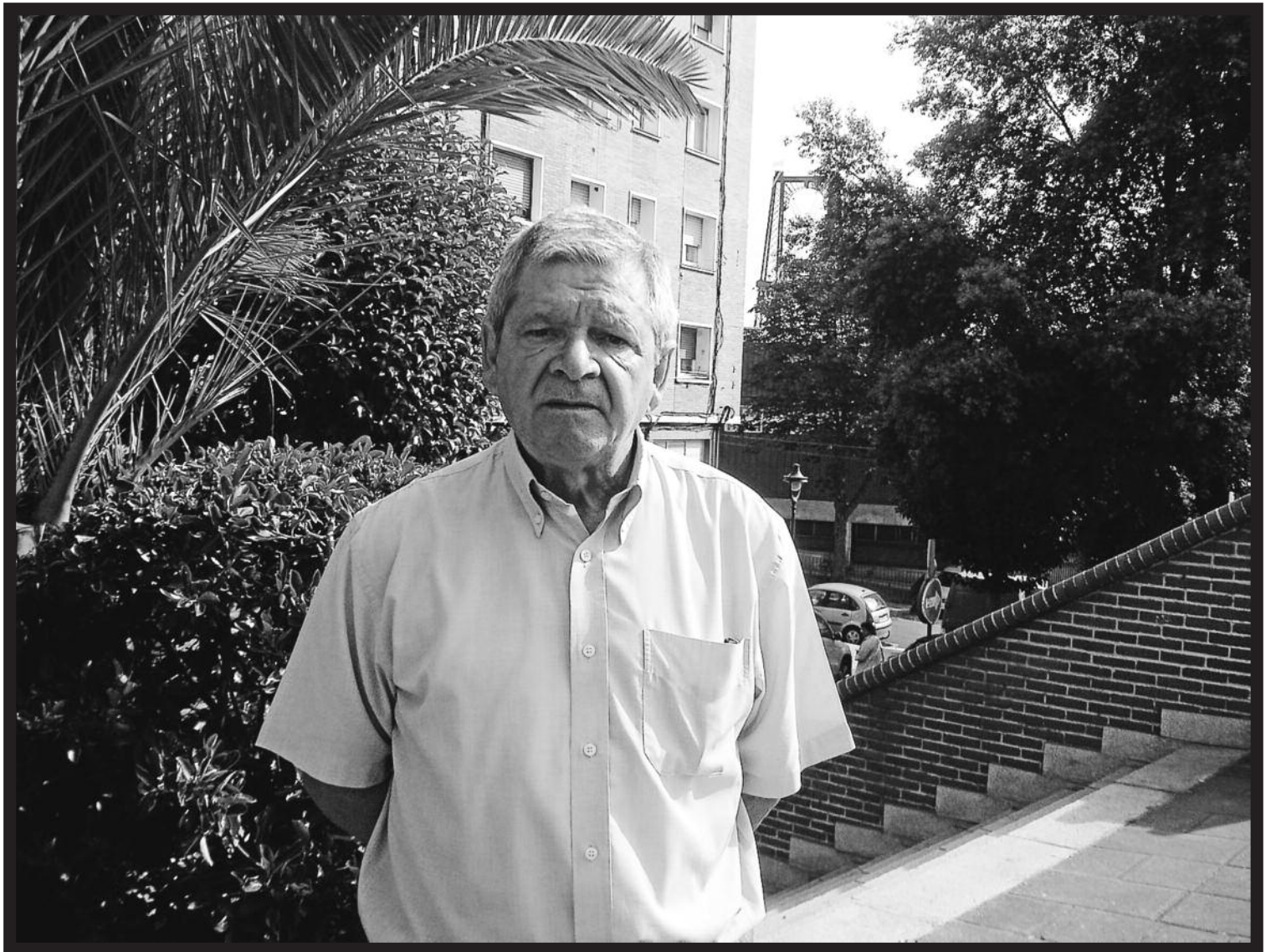
Halaxe da. Ezetz esango digu, ez guri bakarrik, baita Estatu espainolari eta guztiei ere. Europarrak gara eta nahi dugu denok berdin tratatzea. Esandako ehuneko hori onartzen ez badute, bagoaz. Hori da Greziak egin ez duena, beste modu batez Eskoziak egin ez duena, hori da orain Katalunian CUPen bidez eztabaidan dagoena eta guri ere inoiz eztabaidatzea tokatuko zaiguna. Bagoaz eta gure diru propioa eratuko dugu. Eta banku zentral eta altxor publiko propioak izango ditugu. Orain sakabanatuta gaude eta, jakina, batasun politikoa oso inportantea da. Baina bitartean

ere gauzak egin daitezke. Ezkerren ikuspuntua, oro har, baita Euskal Herrian ere, hauxe da: lana eta errenta banatu, zergak igo, dirua edukitzeko. Nik ezetz diot. Gure tarta handitu egin behar da, beste politika fiskal baten bidez, hau da, gastu publiko handiagoarekin. Dirua jaulkitzeko ez du kosturik. Bestetik, langabezia ikaragarria egonda, zer lan eta zer errenta banatuko duzu? Zergatik ez lanpostu berriak sortu? Lan bermea behar dugu, errenta handiagoa edukitzeko. Horrekin hamaika arazo konpon litezke, pentsioak, zerbitzu publikoak... eta gero bai, zerga progresiboak. Lehenik, tarta handitu, eta ondoren, banatzeko, gehien duenari gehiago eskatu.

Beraz, EB bai, baina egungo baldintza hauetan, ez.

Yanis Varoufakisek, Greziako Gobernuaren egon zenean, Mitchellen eta Moslerren laguntza izan zuen. Eta aholkatu zioten Euro-

pari esateko: «guk badakigu diruak nola funtzionatzen duen, eta %3ko muga hori kendu behar diguzue, %8raino zabaldu». Aholkuak bigarren zatia ere bazuen: ezetza jasoz gero, alde egiteko. «Baina nora joango dira?», esango dute batzuek. Bada, EFTA Europako Merkataritza Librerako Elkartera. Bertan Norvegia, Suitza, Liechtenstein eta Islandia daude. Euroa erabiltzen ez dutenen gune ekonomiko bat da, eta guztiekin ditu harremanak, baita Europar Batasunarekin ere. Kontua da Grezia oso txikia dela, baina eztabaida hori badago, luze eta sakon, Portugalen eta Italian, esate baterako. Europa mailan badago irteera horren aldeko hitz bat: *lexit*, hau da, *left* (ezkerra) eta *exit* (irteera) hitzen elkarketa. Proposamena ezkerretik irtetea da, eta jada horren inguruan dabil Europa osoko jende pila bat. Gero eta gutxiagok pentsatzen baitute, Varoufakisek bezala, posible dela Europa osoa errefor-

Argazkiak: GAUR8

matu eta euroarekin segitzea. Eta gero eta gehiago dira Europari hordagoa botatzearen alde. Portugal, Italia eta Estatu espainola ez dira Grezia txikia. Austeritatea ezin da bukatu diru publikorik ez baduzu, eta diru publikoa ez da lortzen Alemaniako bankuei dirua erosiz. Erakutsi behar diegu badakigula nola funtzionatzen duen diruak. Mehatxu egingo dute, Islandiari bezala, baina hara zer esan zien herri txiki horrek Britainia Handiko eta Herbehere-tako banku handiei: «zuek egin duzue zulo hori, zuek ordainduko duzue». Hori da munduan bankuen aurka egin den lehen ekintza zuzena. Beste guztiek irentsi baino ez dute egin.

Zuk eredu gisa jartzen duzu.

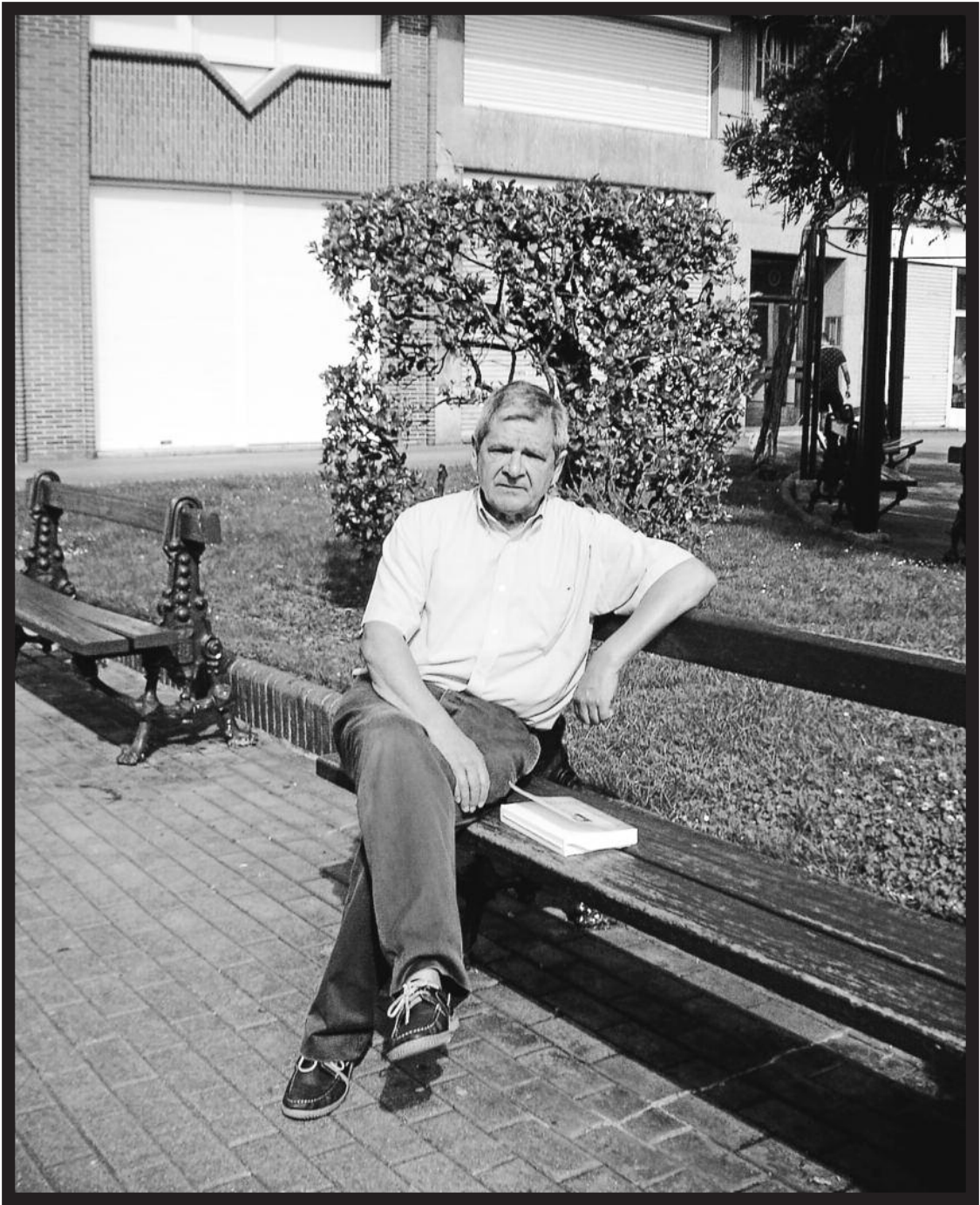
Gehienek esan zuten porrot egingo zutela, ez dakit zer gertatuko zela... Baina orain langabezia tasa oso txikia dute, barne produktu gordin nahiko altua, bizi kalitate izugarria... Orain, mundu mailan eredu dira.

«Brexite»-aren ondoren, zer?

Britainia Handiak bazuen moneta propioa, ogasuna, altxor publikoa, kontua zen euroaren gainean eratutako neurri ekonomikoei lotuta zegoela, eta dagoela; esate baterako, %3 mada-rikatu horri. Eta orain badute tresna garrantzitsu bat beren ekonomia nahi duten bezala antolatzeke. Britainia Handian eskuinekoak daude Gobernuan, oso eskuinekoak, eta ez dute lan bermea abiatuko, ez dute zerbitzu publikoetan inbertituko, kapitalismo gordinak jarraituko du; izan ere, gauza bat da beharrezko tresna horiek izatea eta beste bat nola erabiltzen dituzun. Edonola ere, austeritatearen aurka egin dezakete, nahi izanez gero. Eta EBN, ez. Jeremy Corbyn, Alderdi Laboristako liderra, *Brexit*-aren alde agertu zen, gero aurka; hau da, ez zuen oso argi, eta hori da Europako ezker osoari gertatzen zaiona.

Beraz, ez da batzuek iragarritako hondamendia izan?

Hondamendia? Orain baino okerrago egotea zaila izango da. Segur aski defizit publikoa han-

ditu egingo dute, baina horrek ez du esan nahi jendearentzat oro har hobe izango denik. Izan liteke, esate baterako, esportazioa sustatzeko, eta hori ere aipatu behar da. Lehengoan [Iñigo] Urkulluri entzun nion ekonomia ondo dagoela esportazioak handitu direlako. Baina nork esportatzen du? Enpresa jakin batzuek. Herri batentzat produzitzen duena da onuragarria, gehi inportazioak ken esportazioak. Esportazioak onak izan daitezke enpresa batentzat, edo gehiagorentzat, baina, denentzat, ez. Eta une honetan, nazioarte mailan lehia handia dagoela, esportatzeko kostuak jaitsi egin behar dituzu. Nola? Langileen soldatak murriztuz.

«Nola daude Grezian? Europar Batasunetik joan izan balira okerrago egongo lirateke? Ez dut uste orain bezain gaizki egongo liratekeenik. Hor dago Islandia»

Txinak asko esportatzen du, eta Japoniak, eta hango soldatak nolakoak dira?

«Brexit»-a Eskoziarentzako aukera bat omen da.

Bai, Britainia Handitik ateratzeko bai, baina EBra sartzeko? Zergatik ez bietatik kanpo?

Eta Europarentzat zer ondorio ditu «Brexit»-ak?

Hasteko, Britainia Handiak erakutsi du, oso modu demokratikoan, posible dela politikoki independente izatea eta hori arriskua da Europarentzat, batez ere Italia, Portugal, Greziari... begira. Izan ere, iritsiko da jendea gehiago estutzea ezinezkoa izango den une bat. Gre-

zia lehertu egingo da. Eta *Brexit*-a Europan demokrazia eta autodeterminazioa erabiltzearen erakusgarri da. Eskozia izan zen moduan. Horregatik [Mariano] Rajoyk-eta diote hemen ezin dela autodeterminazio eskubidea erabili, badakitelako horixe bera dela.

GAUR8ko erreportaje batek Erresuma Batuan bizi diren zenbait euskaldunen iritziak jaso zituen. Ez zuten «Brexit»-aren garaipenik espero, eta nabarmena zen denek erakutsi zuten ziurgabetasuna, are beldurra.

Ziurgabetasuna informazio faltaren ondorio izaten da sarri. Ez dut uste eskuinak berak Erresuma Batua dagoen baino egoera okerrago eramango duenik. Eta Eurogunearekiko harremanak izango dituzte, Alemaniak berak esan du. Beste kontu bat da, eta konprenigarria da kezka zentzu horretan, euskaldun horien edo kanpoko jendearen egoera pertsonala. Zirkulazio libreak, lanari eta abarri dago-kion egoera, alegia.

Hala ere, badago halako berti-go bat EBtik irteteko pausoa ematerakoan. Greziari begira, batzuek argi zuten, baina, beste batzuek, ezkerretik bertatik, bazioten errazegi esaten direla horrelakoak bidea oso latza izan daitekeela jakinda.

Hura xantaia izan zen. Hura ikaragarria izan zen. Zenbat denbora pasatu da? Eta nola daude Grezian? Joan izan balira okerrago egongo lirateke? Ez dut uste orain bezain gaizki egongo liratekeenik. Hor dago Islandia. Ez dut esan nahi denentzako paradigma denik, baina bai eredu bat, horretan zintzo jokatu duena, bere politika ekonomikoan sartu gabe.

Arriskatu egin beharra dago, beraz?

Ausardia behar da, bai Euskal Herrian bai edonon. Eta..., beno, ez dut jakinduria esango, inork ez dezan pentsa ni azkarra naitzela eta gainerakoak tontoak uste dudarik. Baina beharrezkoa da informatuta egotea ere.

NEKAZARITZA ETA ELIKADURA EKOLOGIKOA

ORTUTIK AHORA

Busturiko Pikoluze tomate tartarra «ajoblanco»-arekin

OSAGIAK

Tartarra:

200-300 gramo Busturiko Pikoluze tomate ekologikoa (edota tokian tokiko beste tomate barietate bat), 40 gramo oliba olio birjin, 75 gramo mahaspasa, Añanako gatza, 100 gramo kipula, 20 mililitro soja saltsa, tipulina (edo kipula freskoaren atal berdea)

«Ajoblanco»-a:

75 gramo intxaur, ur edota almendra, 180 gramo ur, bi berakatz (baratxuri), ogi-zerra txigortua, gatza, ozpina, 150 gramo oliba olio birjin

PRESTAKETA

Gure tartarra prestatzeko tomateari azala kendu, zuritzailearekin. Zaila egiten bazaigu, ipini ura irakiten, tomatearen ipurdian bi ebaki egin eta sartu uretan minutu batez. Atera eta ur izoztura bota, egosketa gelditze-ko. Zuritu, zatitu, haziak kendu eta laukitxo txikietan ebaki (*concasse*). Kipula juliana eran gehituko diogu. Jarraian, tipulina edo kipula freskoaren atal berdetxoa gehitu, baita mahaspasak, gatza, olio eta soja saltsa ere. Hozkailuan gorde gutxienez bi orduz.

Ajoblanco-a prestatzeko: Almaiz edo motrailua erabiltzen badugu, bota fruitu lehorrak, gatza eta baratxuriak eta txikitu pasta bat lortu arte. Joan gehitzen olio apurka-apurka, loditu arte. Azkenik, ozpina bota eta zuzendu gatz puntua. Ez badugu almaiza erabili nahi, sartu osagai guztiak irabiagailuaren ontzian eta txikitu. Hozkailuan gorde hotz egoteko.

Platera aurkezteko, tartarrari kendu tomateak gatzaren eraginez botatzen duen ura eta molde batean sartu pixka bat estutuz forma mantentzeko. *Ajoblanco*-a bota tartarraren inguruan. Apaintzeko, tipulina zabaldu eta olio tantatxo batzuk bota.

EkologikON EGIN!

Tomatea, udako erregea

Ameriketatik datorren bi-txi gorria da tomatea. XVI. mendearen hasieran iritsi ziren lehenengo aleak Erdialdeko Europara, baina hasiera batean apaingarri moduan erabili ziren jendeak ez baitzuen begi onez ikusten fruitu gorri hura.

Tomatea elikagai osoa da, eta, beraz, erabat gomendagarria. Hala, 18 kaloria eskas ditu 100 gramoko, ura eta zuntz asko, baita A eta C bitaminak eta mineral ugari ere, hala nola kaltzioa eta burdina. Bestalde, likopeno iturri oso handiak dira tomateak. Likopenoak pigmentu begetalak dira eta tomateari bere kolore gorria ematen diote. Pigmentu horiek minbizi batzuen prebentziorako lagungarriak dira, baita gaixotasun kardiobaskularrak ekiditeko ere.

Gure sukaldeetan aktore garrantzitsua da egun tomatea, batez ere udan. Herri guztietako merkatuen erregea dugu, zalantzarik gabe. Dena den, abagune hau aprobetxatuko dugu gainontzeko udako zein neguko beste barazkiak aldarrikatzeko: berenjenak, lekak, piperrak, luzokerak, kuiatxoak... Sasoiko barazkiek aukera zabal, gozagarri eta onuragarria eskaintzen dute! Nahiz eta gozoenak eta bitaminatsuenak udako tomateak izan, badaude gordetzeko balio duten eta negu osoa iraun dezaketen barietateak ere, esaterako Ramallet deritzona, oso ezaguna Katalunian *pa amb tomaquet* ospetsua prestatzeko erabiltzen baita.

TOKIKO BARIETATEAK

Fruitu gorri honen ehunka barietate daude. Hala, tokiko barietate bakoitza proposena da bere gunean, eta kontsumitzeko

fruiturik onenak, inolako zalantzarik gabe, hurbileko ekoizpenean topatuko ditugu. Izan ere, ezberdintasun kualitatibo handiak daude tokiko barazkien eta kanpoan ekoiztutakoen artean. Gertutasunak posible egite du fruitua bere puntu egokian bildu ahal izatea, ganberatan gordeta egon beharrik gabe. Zuzenean merkatura hel-tzen dira, eta horrek balio erantsia ematen dio produktuari zapore, kolore, ehundura eta, nola ez, osasunarekin lotutako propietateei dagokionez. Azpimarragarria da Euskadiko Hazien Sareak bertoko barietateek osatzen duten altxorra berreskuratu eta zaintzeko egiten duen lan aparta. Hazien Sareak tokiko haziak bildu, sailkatu eta gordetzen ditu. Gainera, izugarrizko heziketa lana egiten du herritarrekin.

Oraingo honetan, Busturiko Pikoluze tomatea aukeratu dugu gure errezeta freskagarri hau prestatzeko. Bihotz formako to-

matea da, tamaina handikoa, mamitsua, hazi gutxiduna eta oso zapoetsua. Bere laborantza batez ere Lea Artibai eta Busturialdean ematen da, eta, Euskal Herriko Hazien Sarearen “Variedades locales hortícolas de Euskal Herria” liburuan aditza ematen denez, tokiko baserritarrek diote «1947tik gaur egun arte etengabeko laborantza» izan dela.

TOMATE TARTARRA «AJOBLANCO»-AREKIN

Busturiko Pikoluze tomatearekin egindako errezeta hau oso aproposa da udarako, freskagarria, erraza, bitaminatsua eta oso gozoa. Gainera, nahi izanez gero elektrizitaterik gabe ere presta daiteke! Berreskuratu almaiz edo motrailuak *ajoblanco* artisauek egiteko. Osagai guztiak ekologikoak, noski!

Ortutik Ahora Elkarte

Iratxe Esnaola Arribillaga
Hezkuntzan doktorea

«Influencer»-ak

«Influencer» bat sare sozialetan presentzia duen eta gai zehatz baten gainean sinesgarritasuna duen pertsona bat da, erakunde edo marka batentzat preskriptore edo bultzatzaile lana egin dezakeena. Eragin-marketinaren barruan kokatzen da (ahoz ahokoa bezala). Berria dela esan daiteke. Eta bere berezitasuna publiko xedean dago. Eragin-marketinaren helburua *influencer*-a bera da, ez markaren produktuak edo zerbitzuak erosi eta kontratatuko dituen bezeroa. Noski, bezero horietan eragina izan dezaketen *influencer*-ak izango dira, eta kasu batzuetan *influecer*-a bera ere bezeroa izan daiteke. Baina eragin-marketinaren barruan sartzen diren aktibitate ezberdinak, *influecer*-ari begirakoak dira: berau hautatu, motibatu, zaindu eta, modu batean edo bestean, saritzea.

Agian ez dugu askotan *influencer* hitza entzun, baina gero eta gehiago erabiltzen da. Espainiar Estatuko ekainaren 26ko hauteskundeetan ondorengo, PPren nolabaiteko garaipena *influencer* batzuei lotu zaie. 1.500 omen ziren. Eta, diote, besteak beste, horrela egin zuela gora PPK, besteak beste, horrela egin zutenean.

«On line» komunikazioa eta estrategia digitala izan omen ziren giltza. Facebooken batez ere, gainontzekoak Twitterri gehiago begiratzen zioten bitartean. Hori guztia antolatzen zuten: The Messina Group, Obama eta Cameronen kanpainak diseinatu dituen enpresa amerikarra. Euren lehen urratsa, Facebook eta Twitterreko milaka kontu aztertzea, Big Data erabiliz (informazio kantitate handiak analizatu eta hortik jakintza ateratzeko teknologia da, gero eta ezagunagoa eta erabiliagoa). Bilaketa itsua izan omen zen, PPren edukiekin elkarrekintza gehien zuten kontuak hartuz, adina, generoa, jatorria, afiliazio posiblea eta gisakoak kontuan hartu gabe. Emaizta: 3.000 profil. Mezu pribatu

bat bidali zioten bakoitzari eta erdiek parte hartzea erabaki zuten. Hortaz, 1.500 *influencer* lortu zituzten.

1.500 *influencer* horiek antolatu eta kudeatzeko, Telegrameko kanal bat sortu zuten. Telegram Whatsapp ezagunaren antza duen aplikazio bat da, berehalako mezularitzarako erabiltzen dena (baina estandar irekietan oinarritzen da). Aukera ematen du kanalak sortzeko, non guk izena eman dezakegun. Hau da, mezuak jasotzeko dagokionez, Whatsappeko talde bat bezala litzateke, baina besteen telefonoak ezagutzeko beharrik izan gabe. Kanala sortu, kanalaren izena zabaldu eta kanalean parte har dezakezu. Hori egin zuten 1.500 *influencer*-ekin: Telegrameko kanal bat erabili *influencer* guztien sareko aktibitatea koordinatzeko. Esaterako, gau horretan telebistan PPko norbait egongo zela adierazten zuten. Edota PPren programaren bost gakoak zein ziren. Edukietan asmatzea estrategikoa zen, noski. Eta gisako mezuak Telegrameko kanalaren bitartez zabaldu orduko, *influencer*-ek euren kontu pertsonal eta propioetan zabaltzen zituzten. Minutu gutxitan *trendig topic*-ak lortzen zituzten.

Modu horretan, PPren Interneteko irudia nolabait aldatzea ere lortu zuten. Presenteago egotea. Eta, batez ere, modu oso eraginkorrean. Ezin da jakin honek zenbateko eragina izan zuen emaitzetan, baina nago, izan zuela.

Estrategia erabat digitala izan zen: Big Data teknologia erabili zuten analisirako eta *influencer*-ak identifikatzeko; *influencer*-ak erabiltzaile digitalak ziren, Facebookekoak batez ere; *influencer*-ak kudeatzeko eta zaintzeko, Telegrameko kanal bat erabili zuten; eta *influencer*-en mezuak, sare sozialetan zabaltzen ziren.

Estrategia amerikarra dela esan dute, baina nago, gero eta gehiago ikusiko dugula. •

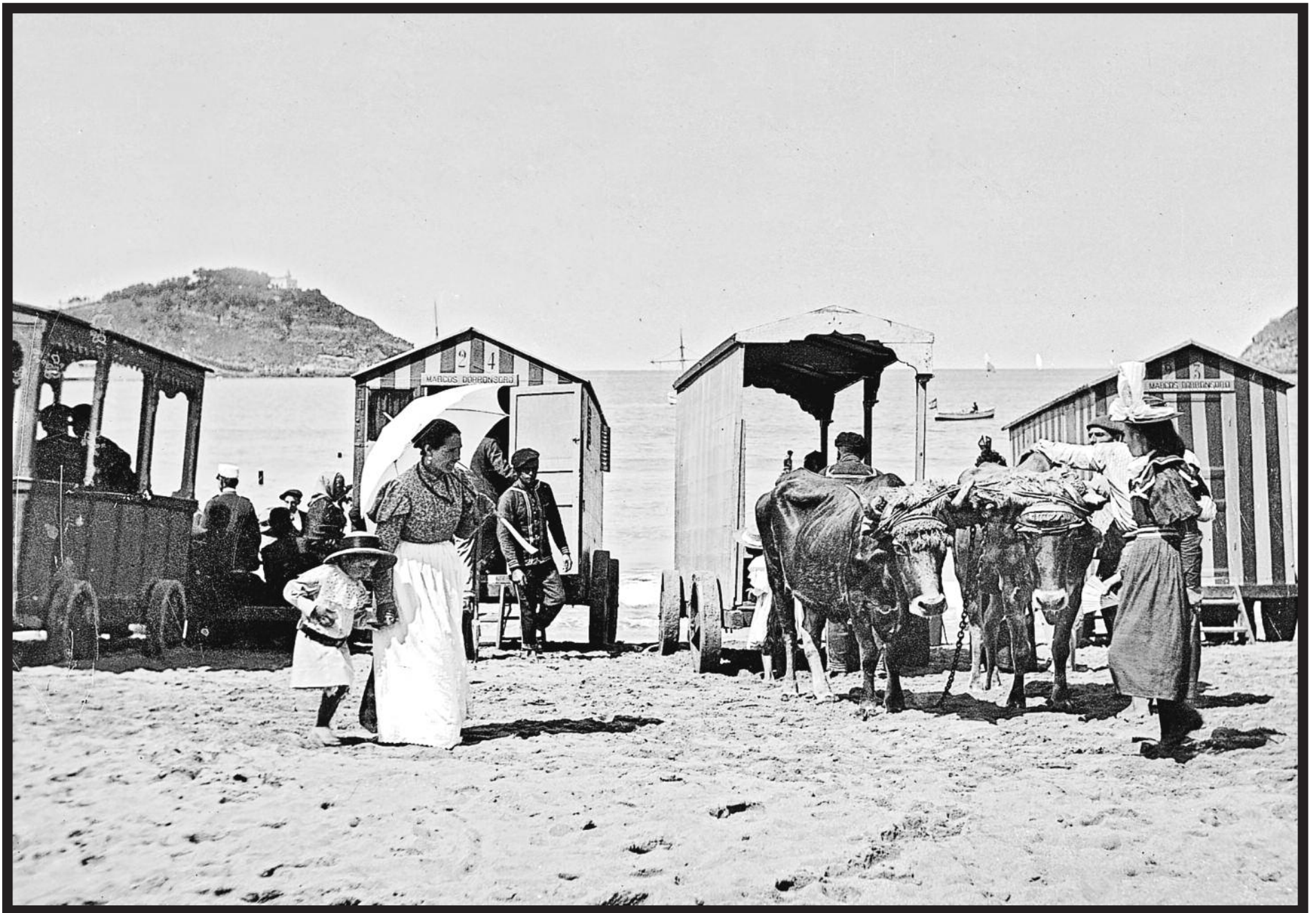

Azken hauteskundeetan PPK gora egin izana «influencer» batzuei lotu zaie.

Jagoba MANTEROLA | ARGAZKI PRESS

BEHATXULOTIK

Juantxo EGAÑA

KUTXATEKA. ALDAY FUNTSA. JUAN RAFAEL ALDAY

IDIEN LAGUNTZA TARTEKO, BAINU EGUNA KONTXAN

1840an, I. Karlistaldia bukatutakoan, Donostiako Kontxako hondartzan lehenbiziko aldagelak agertu ziren, bainulariak itsasertze-raino eramateko idiak baliatzen zituztenak. Donostiako lehen bainu-arautegia 1829koa da, eta bi gune ezarri zituen, bat gizonez-koentzat eta beste bat emakumezkoentzat, hala nola ordutegi ezberdinak, batzuk eta besteak batera ez bainatzeko. Bi urte gero-ago, kaian eta Santa Katalina zubian bainatzea debekatu zuen udal bandoa atera zuten, donostiar gazteak biluzik bainatzen baitziren leku horietan. Argazkia Juan Rafael Aldayk egin zuen XIX. mendearen amaieran. 1911n, udal arkitektoa zela, Kontxako bainuetxe berria, hegala eta bainularientzako aldagela berriak proiektatu zituen.